

יפתח ה' לך את אוצרו הטוב

יפתח ה' לך את אוצרו הטוב אתה שמים לתת מטרארצך בעתו ולברך את כל מעשה ידך והלוית גוים רבים ואתה לא תלוה: (דברים כח יב).¹

מסכת תענית דף ב עמוד א – מפתחות שבידי הקב"ה

אמר רבי יוחנן: שלושה מפתחות בידו של הקב"ה שלא נמסרו ביד שליח, ואלו הן: מפתח של גשמים, מפתח של חיה,² ומפתח של תחיית המתים.³ מפתח של גשמים – דכתיב: "יפתח ה' לך את אוצרו הטוב את השמים לתת מטר ארצך בעתו" ... במערבא אמרי: אף מפתח של פרנסה, דכתיב: "פותח את ידך ומשפיע לכליחי רצון" (תהלים קמה טז). ורבי יוחנן מאי טעמא לא קא חשיב להא? אמר לך: גשמים היינו פרנסה.⁴

מדרש תנחומא (בובר) פרשת ויצא סימן טז – משל הספוג ואצל מי המפתח

"ויזכור אלהים את רחל וגו' ויפתח את רחמה" (בראשית ל כב). ילמדנו רבינו: מהו שיקנח אדם שולחן בשבת בספוג? כך שנו רבותינו:⁵ "ספוג אם יש לו עור בית אחיזה מקנחין בו, ואם לאו אין מקנחין בו".⁶ שאם אין עליו עור תפור לו, הוא בא לקנח [בשבת] והמים נכנסין והוא (כונס) [כובש]⁷ והמים יוצאין, ונמצא סוחט בשבת. לפיכך אם יש לו עור בית אחיזה מקנחין בו, [ואם לאו אין מקנחין בו], שלא יהא עוצר והמים יוצאין.⁸ בוא וראה מעשיו של הקב"ה שאינן כמעשה בשר ודם. בשר ודם בשעה שעוצר בספוג המים יורדין, פתח ידו אין המים יורדין.⁹ אבל הקב"ה אינו כן, אם עצר אין המים יורדין, שנאמר: "הן יעצר במים ויבשו" (איוב יב טו), וכתוב: "ועצר את השמים ולא יהיה מטר" (דברים יא יז), אבל אם פתח, הן יורדין שנאמר: "יפתח ה' לך את אוצרו הטוב את השמים" (דברים כח יב).¹⁰

¹ פסוק זה הוא חלק מהברכה המובטחת: "ויהי אם שמוע תשמע בקול ה' אלהיך לשמר לעשות את כל מצותיו אשר אנכי מצוך היום וכו'". האוצר הטוב היורד מן השמים הוא כמובן הגשם בעתו ככתוב במפורש בהמשך הפסוק: "לתת מטר ארצך בעתו". וכבר הרחבנו לדון על אוצר הגשם (אוצר ולא ח"ח עוצר) וגדולתה של ירידת הגשמים במספר מקומות, כגון בשמיני עצרת, טל ומטר, פרשת בחוקותי ועוד. כאן נתמקד בלשון "אוצר הטוב" ובדרשות על הפסוק הנ"ל.

² היינו אישה יולדת. ראה שם בגמרא שהראיה היא מרחל שנאמר בה: "ויזכר אלהים את רחל וישמע אליה אלהים ויפתח את רחמה" (בראשית ל כב). ולפי דרשה זו מדובר ברגע הלידה ולא ברגע העיבור. אבל במדרש בראשית רבה פרשת ויצא, פרשה עג סימן ד על הפסוק: "ויפתח ה' את רחמה" משמע שמדובר ברגע העיבור וזה לכאורה גם פשט העניין שם (ראה דברינו הבה לי בנים בפרשת ויצא). גם שם נזכרים שלושה המפתחות, אך בלשון קצת שונה: "ר' תנחומא בשם ר' ביבי אמר: שלושה מפתחות ביד הקב"ה: מפתח של קבורה, ומפתח של גשמים, ומפתח של רחם".

³ כאן, הכוונה כמובן לחזון העצמות היבשות של יחזקאל שבפרק לו. והמפתח נמצא בפסוק יג שם: "וידיעתם פיאני ה' בפתחי את קבורתיכם ובהעלותי אתכם מקבורתיכם עמי". רק לקב"ה יש את המפתח לקבריהם של שוכני עפר ולנס תחייתם. שלושה מפתחות אלה, גשמים, חיה, תחיים המתים, מקיפים את כל חיי האדם: הלידה מצד אחד, המיתה מצד שני והגשם באמצע.

⁴ ר' יוחנן לא סבור שמפתח של פרנסה הוא מפתח נוסף, רביעי, משום שהוא כלול במפתח הגשמים. גשמים הם פרנסה. אך ראה להלן במסכת תענית דף ט עמוד א, דעה הפוכה בשם ר' יוחנן אשר מבחין בין "מטר" ובין פרנסה: "אמר רבי יוחנן: מטר - בשביל יחיד, פרנסה - בשביל רבים. מטר בשביל יחיד - דכתיב: יפתח ה' לך את אוצרו הטוב ... לתת מטר ארצך, פרנסה בשביל רבים - דכתיב: הנני ממטיר לכם לחם מן השמים (שמות טז ד)". ראה דברינו ועל הפרנסה לא השיבו בפרשת ויצא וכן האלהים הרועה אותי בפרשת יחיי, מהם, וממקורות אחרים משמע שפרנסה היא (גם) של יחיד. וככתוב: "ראש ועשר אלתינתלי הטרפיני לחם חק" (משלי ח ל).

⁵ מסכת שבת פרק כא משנה ג: "ספוג אם יש לו עור בית אחיזה מקנחין בו ואם לאו אין מקנחין בו".

⁶ עד כאן המשנה ומכאן ואילך דברי הסבר של הפרשן והרי לנו דוגמא נאה של מדרש אגדה שהוא כפירוש למשנה.

⁷ סוג.

⁸ ומה שאסור בהלכות שבת הוא דבר משובח בלימוד תורה, ראה מסכת אבות פרק ה משנה טו (ובאבות דרבי נתן נוסח א פרק מ) שספוג הוא אחת מתכונות התלמידים החיוביות: "דומה לספוג כיצד? זה תלמיד ותיק שיושב לפני חכמים ולמד מקרא ומשנה מדרש הלכות ואגדות כשם שספוג סופג את הכל כך הוא סופג את הכל". ודרגה אחת גבוהה ממנו: הנפה. מה שאסור בהלכות שבת: ספוג ונפה, משובח בהלכות סעודת שבת, בדברי תורה ואגדה, זמירות ונעימות, ספוגים זורמים ומנופים.

⁹ כשאדם לוחץ על הספוג וסוחט אותו - יוצאים מים וכשהוא מרפה - הם נעצרים. אצל הקב"ה התנועה היא בדיוק הפוכה. הגשם נעצר כאשר הקב"ה מחזיק בכפו את ענני הגשם. הגשם יורד כאשר הקב"ה מרפה. נראה שיש כאן משחק מילים סמוי של עוצר ואוצר. אוצר הגשם נעצר. ונראה שאפשר לצרף משל זה גם לדברינו על ההבדל בין מעשה שמים למעשה בשר ודם.

¹⁰ אנחנו עדיין בעסקי המפתחות והיות שהמפתח הראשון, בסדר המקרא, הוא זה של רחל, מפתח העקרות או החיה, נמצא מדרש זה בפרשת ויצא. וע"ס דרשת ר' יוחנן שהבאנו בהערה 4 שמצרף גם את הפרנסה מהפסוק בפרשת בשלח על המן "הנני ממטיר לכם לחם מן השמים", נמצא מדרש זה גם בשמות רבה כה ג. וכך גם במכילתא דרבי ישמעאל ובמכילתא דרשב"י על הפסוק שם: "הנני ממטיר לכם מן השמים, מאוצר הטוב של השמים. שנאמר: יפתח ה' לך את אוצרו הטוב (דברים כח יב)". כך או כך, שים לב לתבנית של מדרש "ילמדנו" שפותח בהלכה ועובר משם לאגדה, כפי שמיד נראה וקל לנחש. תבנית זו מאפיינת את מדרש דברים רבה לכל אורכו. כל פרשה בדברים רבה, ורבות גם באמצע, מתחילה במילה: "הלכה" - מאמר פתיחה בענייני הלכה שהדרשן מביא וממנו עובר לאגדה ולפרשת השבוע.

אמר ר' יוחנן: ארבעה מפתחות ביד הקב"ה ולא מסר אותן לְפָרְיָהּ בעולם, ואלו הן: מפתח של גשמים. ומפתח של כלכלה, ומפתח של קברות, ומפתח של עקרות.¹¹ ולכשהוצרכו, מסרן הקב"ה לצדיקים: מפתח של גשמים מסר לאליהו, שנאמר: "אם יהיה השנים האלה טל ומטר כי אם לפי דברי" (מלכים א' ז).¹² מפתח של כלכלה מסר לנח, שנאמר: "ואתה קח לך מכל מאכל אשר יאכל" (בראשית ו' כא). מפתח של קברות מסר ליחזקאל, שנאמר: "ואמרת אליהם העצמות היבשות" (יחזקאל לו' ד), ומפתח של עקרות מסר לאלישע, שנאמר: "למועד הזה כעת חיה את חובקת בן" (מלכים ב' ד טז).

ומנין שלא מסרן הקב"ה לבריה בעולם, אלא הוא בעצמו פותח אותן? מפתח של גשמים, שנאמר: "יפתח ה' לך את אוצרו הטוב את השמים" (דברים כ"ב). מפתח של כלכלה, שנאמר: "פותח את ידך" (תהלים קמה טז), ומפתח של קברות, שנאמר: "הנה אני פותח את קברותיכם" (יחזקאל לו' יב), ומפתח של עקרות מנין? ממה שכתוב בענין: "ויזכור אלהים את רחל ויפתח את רחמה".¹³

פסיקתא דרב כהנא פסקא ה החודש הזה לכם – מפתח לכל אוצר

"החודש הזה לכם" (שמות יב ב), מסור הוא לכם. א"ר יהושע בן לוי: למלך שהיה לו אורלוגין, וכיון שעמד בנו מסר לו אורלוגין שלו. א"ר יוסה בר' חנינה: למלך שהיה לו שומירה, וכיון שעמד בנו מסר לו שומירה שלו. א"ר אחא: למלך שהיתה לו טבעת, וכיון שעמד בנו מסר לו את טבעתו. א"ר יצחק: למלך שהיו לו אוצרות הרבה והיה מפתח לכל אחד ואחד, וכיון שעמד בנו מסר לו את המפתחות.¹⁴

תוספתא מסכת מעשר שני (ליברמן) פרק ה הלכה כה – בווידי מעשרות

ואומר: "השקיפה ממעון קדשך מן השמים וגו'" (דברים כו טו) - זו מקום השקפה, שנאמר: "אמת מארץ תצמח וצדק משמים נשקף" (תהלים פה יב). "משמים" - מאוצר טוב שבשמים, שנאמר: "יפתח ה' לך את אוצרו הטוב את השמים".¹⁵

מסכת חגיגה דף יב עמוד ב - מנין האוצרות הלא טובים?

¹¹ שלושה המפתחות של הגמרא במסכת תענית הופכים כאן לארבעה. נראה שהדרשן של מדרש תנחומא הכיר את הגמרא בתענית דף כט שהבאנו לעיל ומקבל את שיטת "במערבא" שמוסיפה את מפתח הפרנסה (כאן, כלכלה) שאינה חלק ממפתח של גשמים ומייחסת אותה לר' יוחנן. והרי לנו ארבעה מפתחות גם לשיטתו. שים לב שבכל שלושת המקורות מובאים הדברים בשם ר' יוחנן!

¹² ואז בכעסו על ישראל גזר אליהו על עצירת גשמים לשלוש שנים, עד שהוא עצמו נודד צפונה מפני הבצורת. וכבר ביקרו חז"ל את מעשיו של אליהו במאמרם: "משל דאליהו למה דומה? לאדם שנעל את הדלת ואיבד את המפתח". (סנהדרין קיג ע"א). ו ציינו שהגזירה על הטל לא הועילה, רק על המטר. הטל לעולם יורד. ראה דברינו [אליהו בהר הכרמל](#) בפרשת כי תשא.

¹³ וכמו שיעקב אומר לרחל, אמנם בכעס לא מוצדק: "התחת אלהים אנכי אשר מנע ממך פרי בטן" (ובקרוהו חז"ל מאד על אמירה זו, ראה בראשית רבה ע"א ז, תנחומא בובר יט, דברינו [הבה לי בנינים](#) בפרשת ויצא). אבל התוצאה היא שרחל מתפללת ישירות וזוכה להריון ולילד ומה שנאמר במקרא בכעס ("ויחר אף יעקב ברחל"), נאמר במדרש בנחת כאחד מהמפתחות שהם בידיו של הקב"ה ושלו בלבד. וזה אולי הפתרון לשני חלקי המדרש שלכאורה סותרים זה את זה: אצל מי נמצאים המפתחות? תשובת המדרש היא שככלל, הקב"ה מחזיק בידיו את ארבעה המפתחות ומנהיג את העולם בלי מתווכים. הקב"ה משתוקק שהאדם יתפלל אליו ישירות ויזכה למפתח ולפתיחות. אבל במקרים מיוחדים ו"לכשיצטרכו" מוסר הקב"ה את המפתחות לצדיקים. ראה דברינו [צדיק גזור והקב"ה מקיים](#) בפרשת קרח. ואיך נדע? כאשר יפתח השער.

¹⁴ אפרופו מפתחות ומספרם, אילו מהם נמסרו לאדם ואילו השאיר הקב"ה אצלו, ראינו להוסיף מפתח זה שנמסר לבית הדין שבכל דור ודור. מפתח לוח השנה וקביעת המועדים. וכבר הזכרנו מדרש זה במלואו (בו מצויים עוד משלים על מסירת לוח השנה לבני האדם) בדברינו [החודש הזה לכם](#) בשבת פרשת החודש. וכאן רק רצינו להזכיר עוד מפתח שקשור במפתח של גשמים – התאמת לוח השנה לעונות השנה. ראה דברינו [רביעות היום](#) בטל ומטר.

¹⁵ בסוף הלכות מעשר שני, מסיימת התוספתא, כפי שמקובל גם במשנה במקומות רבים, בדרשת אגדה על הפסוק שבתורה בפרשת וידי מעשרות, שהוא תפילה של ייחול ובקשה: "השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך ואת האדמה אשר נתת לנו כאשר נשבעת לאבותינו ארץ זבת חלב ודבש". השווה עם נוסח המשנה (מסכת מעשר שני פרק ה משנה יג) על פסוק זה, שמובא בחלקו גם ברש"י על הפסוק: "השקיפה ממעון קדשך מן השמים - עשינו מה שגזרת עלינו, אף אתה עשה מה שהבטחתנו. השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך את ישראל בנינים ובנות ואת האדמה אשר נתת לנו בטל ובמטר ובולדות בהמה כאשר נשבעת לאבותינו ארץ זבת חלב ודבש כדי שתיתן טעם בפירות". וכבר הרחבנו בנושא זה בדברינו [השקיפה ממעון קדשך מן השמים](#) בפרשה זו. אבל התוספתא מתעכבת על המילה "שמים" שבפסוק שהוא מקום ההשקפה מלמעלה ומחברת את "השמים" של תפילת וידי מעשרות שבתחילת הפרשה שלנו עם "השמים" שבפסוק אותו אנו דורשים: "יפתח ה' לך את אוצרו הטוב את השמים". הצדק שנשקף מהשמיים הוא האוצר הטוב. וכפיוט: "נא שגבם מאוצר המוכן בזבולך". ולכן יש לחבר גם את מדרש אגדה (בובר) בראשית פרשת וירא יח טז (מובא בקצרה גם ברש"י שם): "כל מקום שנאמר השקפה לרעה, חוץ מהשקיפה ממעון קדשך (דברים כו טו), שבשביל שהם נותנים תרומות ומעשרות לבעליהם חוזרת מדת הפורעניות לברכה". הכל לטובה.

מכון - שבו אוצרות שלג ואוצרות ברד, ועליית טללים רעים, ועליית אַגְלִים, ¹⁶ וְחִדְרָהּ של סופה [וסערה], ומערה של קיטור, ודלתותיהן אש, שנאמר: "יפתח ה' לך את אוצרו הטוב".¹⁷

הני ברקיעא איתנהו? הני בארעא איתנהו!¹⁸ דכתיב: "הללו את ה' מן הארץ תנינים וכל תהומות אש וברד שלג וקיטור רוח סערה עשה דברו" (תהלים קמח ז-ח). אמר רב יהודה אמר רב: דוד ביקש עליהם רחמים, והורידן לארץ. אמר לפניו: ריבונו של עולם, "כי לא אֶלְחַפֵּץ רָשָׁע אֶתָּה לֹא יִגְרָד רָע" (תהלים ה ה), צדיק אתה ה' - לא יגור במגורך רע.¹⁹

מסכת בבא בתרא דף כה עמוד ב - כשישראל שרויים על אדמתם

ואמר רפרם בר פפא אמר רב חסדא: מיום שחרב בית המקדש - אין הגשמים יורדין מאוצר טוב, שנאמר: "יפתח ה' לך את אוצרו הטוב".²⁰ בזמן שישראל עושין רצונו של מקום וישראל שרויין על אדמתם - גשמים יורדין מאוצר טוב, בזמן שאין ישראל שרויין על אדמתם - אין גשמים יורדין מאוצר טוב.²¹

ספרי דברים פרשת האזינו פסקא שו

האזינו השמים - רבי יהודה אומר: משל למלך שהיו לו שני אפוטרופים במדינה ... ומסר להם את בנו ואמר להם: כל זמן שבני עושה רצוני, היו מעדנים אותו ומפנקים אותו ומאכילים אותו ומשקים אותו. וכשאינ בני עושה רצוני, אל יטעום משלי כלום. כך, בזמן שישראל עושים רצונו של מקום, מה נאמר בהם: "יפתח ה' לך את אוצרו הטוב את השמים" וכשאינ עושים רצונו של מקום מה נאמר בהם: "וחרה אף ה' בכס ועצר את השמים ולא יהיה מטר והאדמה לא תתן את יבולה".²²

מדרש תנאים לדברים פרק טו פסוק ח - מצוות צדקה

"כי פתח תפתח" - היה ר' יונתן בן יוסף אומר: הנותן מתוך הדוחק, סופו ליתן מתוך העושר; והחושך מתוך העושר, סופו לחשוך מתוך הדוחק. שתי ידיים הן: אחת עליונה ואחת תחתונה. העליונה פתוחה ליתן והתחתונה פתוחה ליטול. והנותן צריך ליתן הודאה לפני המקום שנותן ואינו נוטל, שנאמר: "כי פתח תפתח" - פתח עד

¹⁶ ראה פירוש רש"י שם: "עליית אגלים - לשון עוגה של מים (חולין מא א), ולשון אגלי טל (איוב לח), ולשון אגן הסהר (שיר השירים ז) שמתחלפת למ"ד בנו", והם מים העומדים להלקות פירות".

¹⁷ ראה שם חצי עמוד קודם, דרשתו של ריש לקיש, על בסיס הפסוק בדברים י יד: "הן לה' אֶלְהֵיךָ הַשָּׁמַיִם וְשָׁמַיִם הָאָרֶץ וְכָל אֲשֶׁר-בָּהּ", שהשמים בניינים משבעה רקיעים: וילון, רקיע, שחקים, זבול, מעון, מכון, ערבות. יש כל מיני "שמים". וברקיע שנקרא "מכון" יש גם אוצרות לא תמיד טובים. שהרי אנו רואים שמהשמים לא רק יורדים גשמים לברכה בעיתם, אלא גם פגעי טבע שונים ושלג בעיתם. כל זה נלמד מהפסוק שלנו: "יפתח ה' לך את אוצרו הטוב", משמע שיש אוצרות טובים ויש טובים פחות. ראה הדרשה המקבילה בבראשית רבה פרשת וירא פרשה נא ג: "א"ר חנינא בן פזי: אין דבר רע יורד מלמעלה! השיבו (לו): והרי כתוב: אש וברד שלג וקיטור רוח סערה עושה דברו (תהלים קמח ח)! אמר להם: רוח סערה היא שהיא עושה דברו. מילתו של ר' שמעון בן לקיש חלוקה על זו של ר' חנינא בן פזי. שאמר ר' שמעון בן לקיש: יפתח ה' לך את אוצרו הטוב, מכאן שיש לו אוצרות אחרים".

¹⁸ אוצרות שליליים אלה, בשמים הם? הלו בארץ הם, שכך כתוב בפסוק: "מן הארץ! ולכאורה כשיטת ר' חנינא בן פזי שאין דברים רעים למעלה ולא כשיטת ריש לקיש".

¹⁹ שיטת רב יהודה אמר רב היא מעין פשרה. היו אכן 'אוצרות וטללים רעים' בשמים כחלק מהבריאה (כשיטת ריש לקיש), אך לא נחה דעתו של דוד המלך מכך כאשר בא לכתוב את פרקי "הללו" בתהלים והורידם לארץ (כשיטת ר' חנינא בן פזי) וכתב: "הללו את ה' מן הארץ תנינים וכל תהומות אש וברד שלג וקיטור רוח סערה עושה דברו". דוד הוא שחולל את רוח הסערה. נראה שבאנו למחלוקת רעיונית מהו מקור האוצרות הלא טובים שבעולם. האם גם הם חלק מבריאת העולם וטבעו או שהם תוצאות מעשה בני האדם. האם מחלוקת זו גם קשור לחלוקה: "השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם"? נשמח לשמוע הסברים.

²⁰ חלק זה של המדרש מזכיר את המשנה והגמרא (והתוספתא) בסוף מסכת סוטה המתארים את ההתדרדרות בעקבות חורבן בית המקדש: "מיום שחרב בית המקדש אין יום שאין בו קללה ולא ירד הטל לברכה וניטל טעם הפירות. ר' יוסי אומר: אף ניטל שומן הפירות". ובתוספתא סוטה פרק טו הלכה ב: "אמר רבן שמעון בן גמליאל: תדע שנתאדרו טללים. שבראשונה כשהיה טל יורד על גבי תבן ועל גבי הקש היה מלבין ... עכשיו משחיר. בראשונה כל עיר שהיו טלליה רבים מחברותיה פירותיה היו מרובין עכשיו ממועטין". מה שמסביר את הגמרא בחגיגה לעיל על הטללים הרעים ואת שיטת ריש לקיש (הערה 17). האמנם חדל האוצר הטוב לחלוטין בעקבות חורבן בית המקדש?

²¹ חלק זה נותן תקווה מסוימת בכך שהאוצר הטוב יחזור כאשר ישראל "עושים רצונו של מקום". וגם התנאי: "ושרויים על אדמתם", אינו בהכרח בניית בית המקדש, אלא היאחזותו של עם ישראל בארץ ואי ירידתו מהארץ לחו"ל, כפי שמשמע ממקורות רבים כגון מניית שבחי מי שגר בארץ בגמרא סוף מסכת כתובות. ראו המעשה באשת הכהן בתנחומא תזריע סימן ו.

²² סדרה ארוכה של מדרשים מאמצים את הקו של ספרי. הכל תלוי בעשיית רצון המקום (בלבד)! ראה שיר השירים רבה פרשה ז על הפסוק: "שובי שובי השולמית": "זהו שכתוב: ויתן לך האלהים מטל השמים ומשמני הארץ (בראשית כז, ברכת יצחק ליעקב) - לך בזכותך ובן הדבר תלוי, דכתיב: יפתח ה' לך את אוצרו הטוב - בזכותך ובן הדבר תלוי". ועדיין נראה שמדובר בארץ ישראל.

שלא תפתח. פתח ידך ליתן עד שלא תפתח ידך ליטול. כדרך שאתה פותח כך פותחין לך: "יפתח ה' לך את אוצרו הטוב" (כח יב) - נמצא כל העושה צדקה מרויח לעניים ומרויח לכל העולם כולו.²³

ספרי במדבר פרשת נשא פסקא מג – הקב"ה הוא המברך

"ואני אברכם" - שלא יהיו ישראל אומרים: ברכותינו תלויות בכהנים, תלמוד לומר: "ואני אברכם". שלא יהיו הכהנים אומרים: אנו נברך את ישראל, תלמוד לומר: "ואני אברכם" - אני אברך את עמי ישראל. וכן הוא אומר: "כי ה' אלהיך ברכך בכל מעשה ידיך" (דברים ב ז), "כי ה' אלהיך ברכך כאשר דבר לך" (דברים טו ו), ואומר: "ברוך תהיה מכל העמים" (דברים ז יד),²⁴ ואומר: "יפתח ה' לך את אוצרו הטוב מן השמים" (דברים כח יב), ואומר: "במרעה טוב ארעה אותם" (יחזקאל לד יד), ואומר: "אני ארעה צאני" (שם לד טו).²⁵

שבת שלום מחלקי המים

מים אחרונים: התמקדנו הפעם במקורות תנאיים ובגמרות ופגמנו שלא במתכוון בכבודו של מדרש דברים רבה, שלו בעצם הבכורה בפרשת השבוע כי תבא. ראה שם (פרשה ז סימן ו) בשבחי האוצר הטוב שהוא ירידת גשמים שאף הדגים שבים מתברכים ממנו. וכן השכנת שלום בין ישראל וגויים החיים בארץ ישראל שלכל אחד החגים וימי השמחה שלו, וביום בו יורדים גשמים ונמשך שפע מהאוצר הטוב, כולם שמחים. ראה דברינו [גדולה ירידת גשמים](#) בטל ומטר.

"יפתח ה' לך את אוצרו הטוב" הוא ברכה נאה לשנה החדשה, כברכת הכהן הגדול ביום הכיפורים: **"שנת אוצרך הטוב לנו תפתח"** וכפיוט שאנו אומרים בליל ראשון של סליחות, **"במוצאי מנוחה"**:

"עדיך לחון חינם באים אליך, נא שגבם מאוצר המוכן בזבוליק".

²³ פתיחת האוצר הטוב מן השמים, תלויה בפתיחת היד לצדקה בארץ. וכבר הרחבנו על מצוות צדקה ונתינה בדברינו [לגל חוזר הוא בעולם](#) (וכן [מצוות צדקה](#) בפרשת בהר). וכך גם בנתינת מעשרות כפי שמדגישים מדרשים אחרים: "עשר בשביל שתתעשר".

²⁴ לא ברור מה בפסוק זה אומר שהברכה היא ישירות מהקב"ה, אולי הפסוקים שלפניו ואחריו: "וְאַהֲבֶהְךָ וְיִבְרַכְךָ וְהִרְבֶּהְךָ ... עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר-נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לְתֵת לְךָ", "וְהִסִּיר ה' מִמֶּךָ כָּל-חֲלִי וְכו'". ראה הפסוקים שם בתחילת פרשת עקב.

²⁵ הרי לנו שוב הקשר הישיר "מן השמים" אל האדם והציבור המתפללים והמברכים, בלי מתווכים ושתדלנים, כפי שכבר הערנו לעיל. הפסוק שלנו הוא מהפסוקים שמציינים את ברכת ה' הישירה. שים לב שרוב הפסוקים הם מספר דברים, האם יש לזה משמעות? כך או כך, ובהקשר לברכת כהנים, ראה דברינו [כה תברכו את בני ישראל – ואני אברכם](#), שהכהנים מתפללים לעם שה' יברכם! ראה דברי רשב"ם על הפסוקים בברכת כהנים (במדבר ו כג): "כה תברכו את בני ישראל – כלומר, לא תברכו מברכת פיכם כאדם שאומר: תבואתה לראש פלוני כך וכך, אלא אלי תתפללו שאברכם אני, כמו שמפרש: 'ברכך ה' וישמרך. ואני אשמע קולכם כאשר תאמרו ואברכם לישראל, כמו שמפרש: ושמו את שמי על בני ישראל. כשיברכו כהנים לישראל בשמי ולא בשמם - אני אברכם לישראל, כמו שיתפללו הכהנים ואומרים: 'ברכך ה'". וכמו כן דברי מדרש במדבר רבה יא ב המתקשרים לפרשת השבוע שלנו: "משגיח מן החלונות - בשעה שאמר הקב"ה לאהרן ולבניו: כה תברכו את בני ישראל, אמרו ישראל לפני הקב"ה: ריבון העולמים, לכהנים אתה אומר שיברכו אותנו? אין אנו צריכים אלא לברכותיך ולהיותנו מתברכים מפיך, זהו שכתוב: השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך את ישראל (דברים כו טו). אמר להם הקב"ה: אף על פי שאמרת לכהנים, שיהיו מברכים אתכם, עמהם אני עומד ומברך אתכם. לפיכך הכהנים פורשים את כפיהם, לומר: שהקב"ה עומד אחרינו. ולכך הוא אומר: משגיח מן החלונות - מבין כתפותיהם של כהנים, מציץ מן החרכים - מבין אצבעותיהם של כהנים. ענה דודי ואמר לי - ואני אברכם (במדבר ו כז)". ראה דברינו [השקיפה ממעון קדשך מן השמים](#) בפרשה זו.